

CENTRUM, PERIFÉRIA

KAPCSOLATRENDSZEREK TANÍTÁSÁNAK MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI

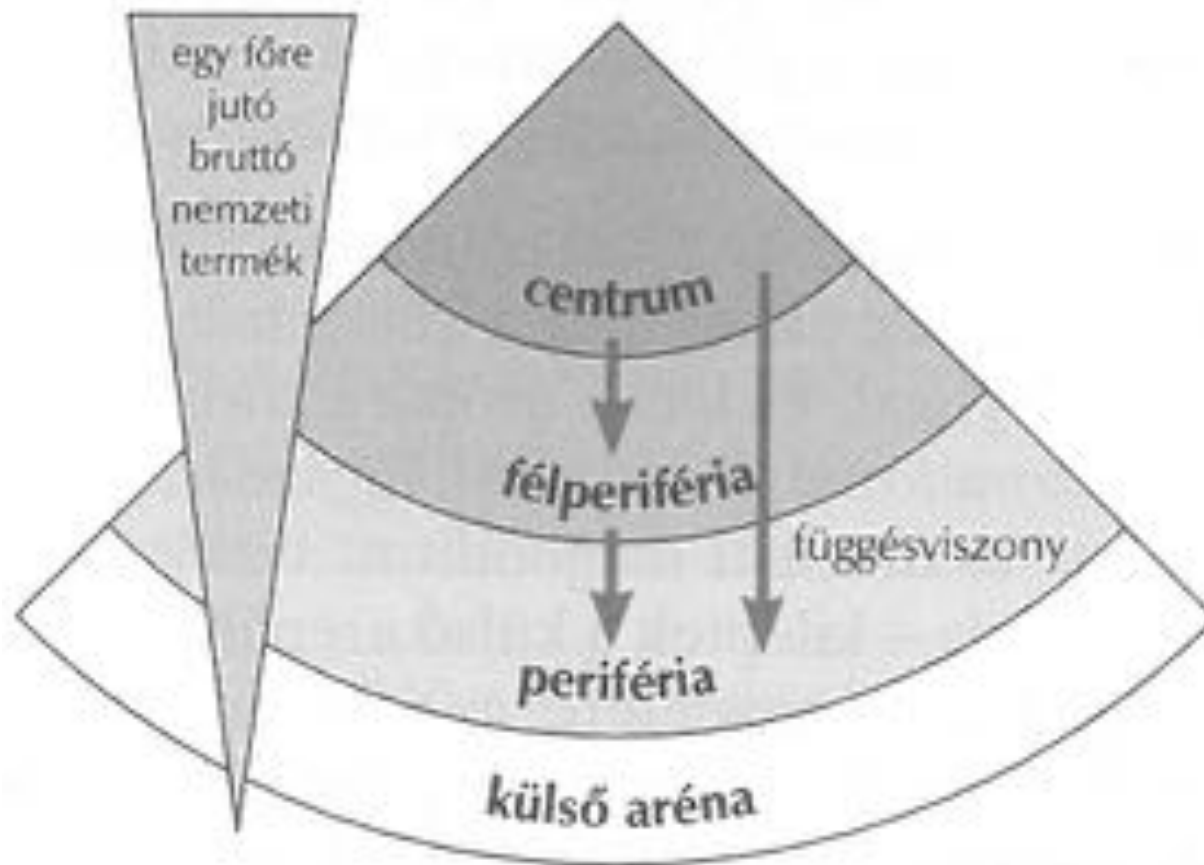
A Wallerstein (1983) modell

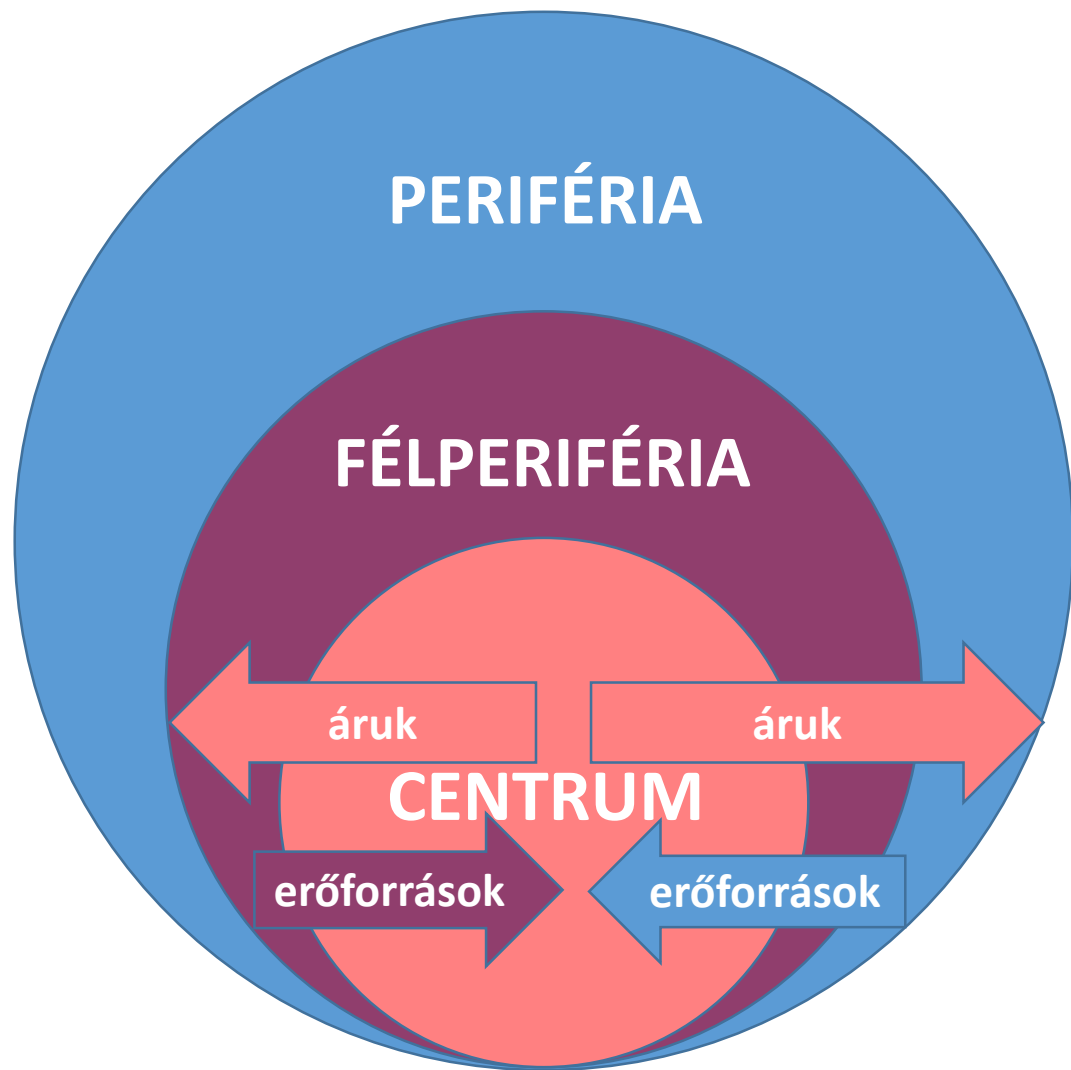
- A fokozatosan fejlődő térségek *növekedési pólusokká* válnak, nagy innovációs képesség szükséges
- A növekedési pólusok: ***centrumok (centrumtérségek)*** → folyamatosan erősödnek, a többiek ***perifériákká*** válnak
- Közöttük ***aszimmetrikus függőség***:
 - a növekedési pólus kihasználja a periféria **nyersanyagát** és **munkaerejét**,
 - a periféria a termékének **felvevőpiaca**.

- A centrumtárségek **beavatkoznak a perifériák életébe**, gazdasági társadalmi működésébe megbolygatva fejlődési tendenciájukat annak érdekében, hogy biztosítsák pozíciójukat.
- A **centrumi beavatkozás lépései**:
 - *A centrumtárségek egészségügyi vívmányaikat ráerőltetik a perifériára → a halálozási arányszám lecsökken + magas születési arányszám → népességgrobbanás → népességet az ország nem lesz képes megfelelően ellátni → a fejlődési lehetőség tovább csökken, humanitárius katasztrófák következhetnek be → nagyfokú migráció a centrumtárségek felé*

- Ezt néhol kompenzálni tudta az ipari forradalom, vagy a **gazdaság szerkezeti átalakulása** (sok helyen nem zajlik le, és az exportcikkek cserearánya is romlik).
- Az adósságválság is nehezíti a perifériák helyzetét.
- A centrumok és a perifériák mellett a modell harmadik eleme(i)
a **félperifériák**
 - tulajdonságai részben a centrumokból, részben a perifériákból keveredni fognak
 - *félperifériák:*
 - vagy megindul a gazdasági fejlődés → felzárkózás a fejlett országhoz
 - vagy a perifériákhoz süllyednek

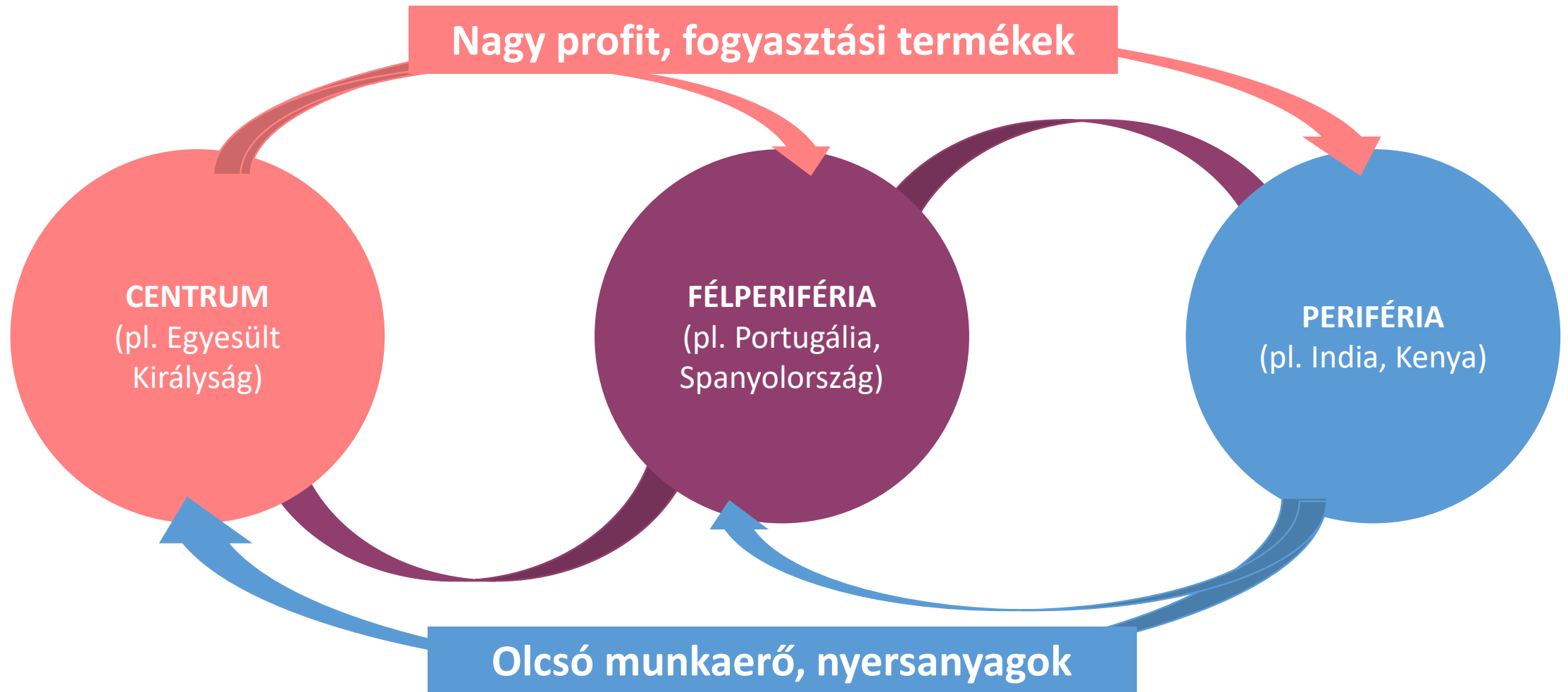
A világgazdaság hierarchikus tagoltsága a vilárendszer elmélete szerint

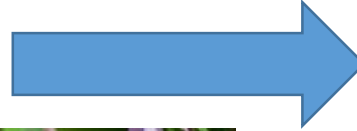

		Fejlettségi	
		centrum	periféria
Helyzeti	centrum	Központi mag	Belső periféria
	periféria	Dinamikus perem	Külső periféria

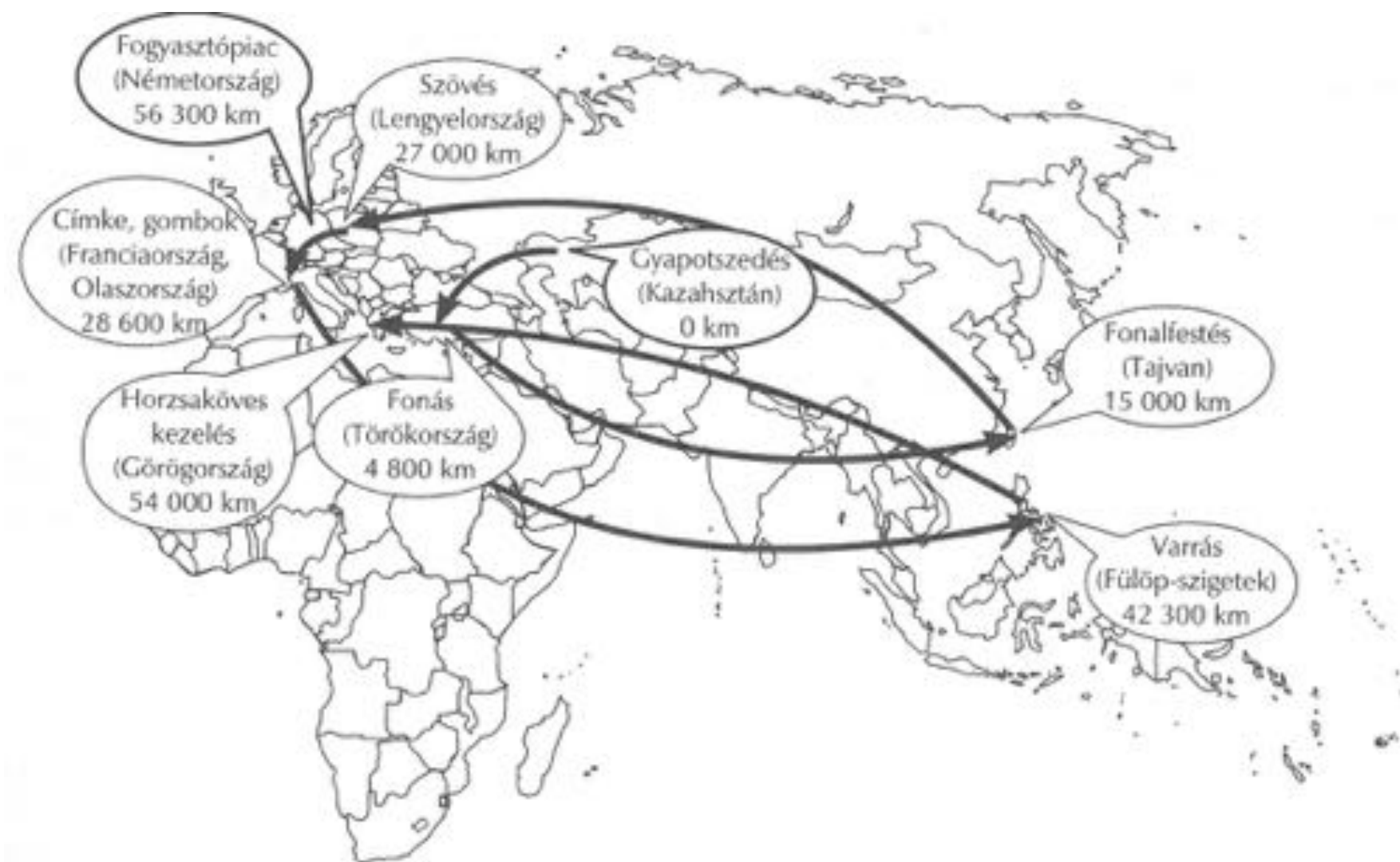
Világrendszerek elmélete

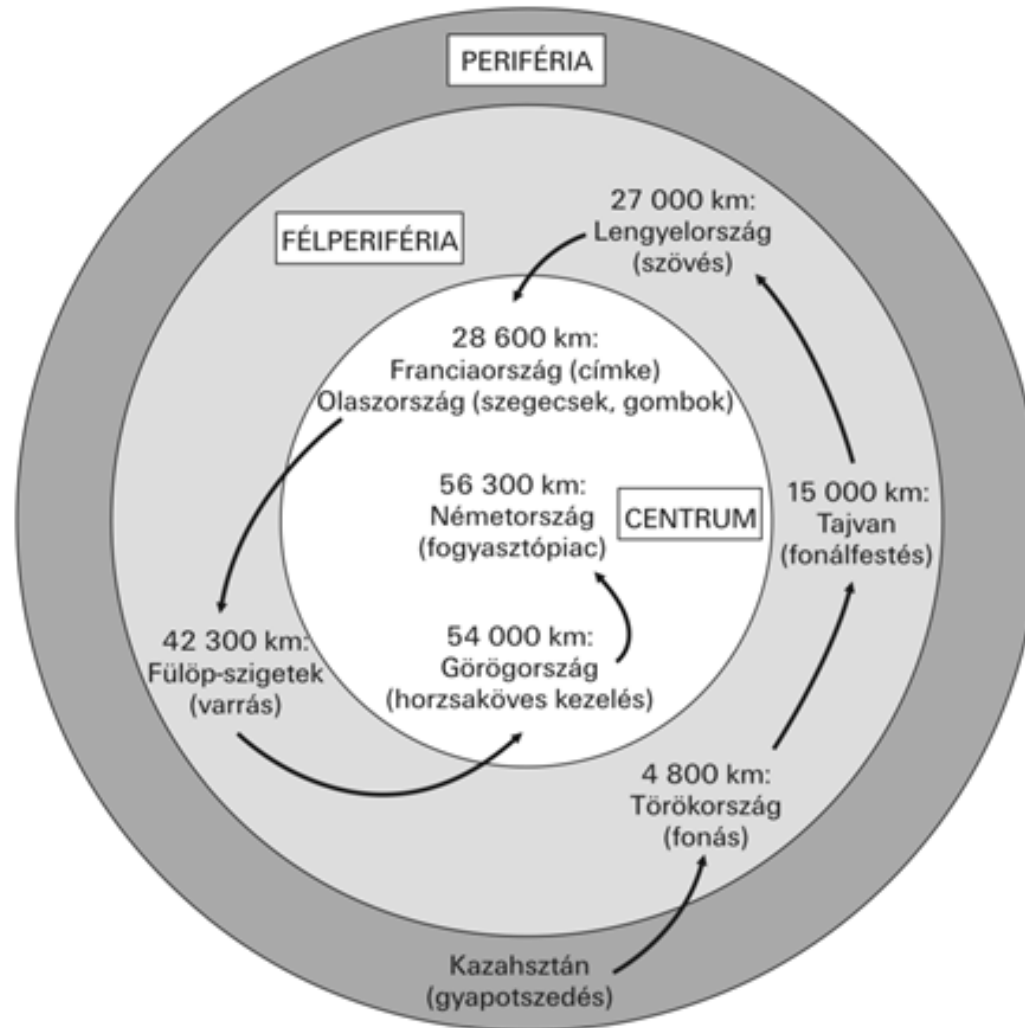
Példa → A farmer világszerte útja

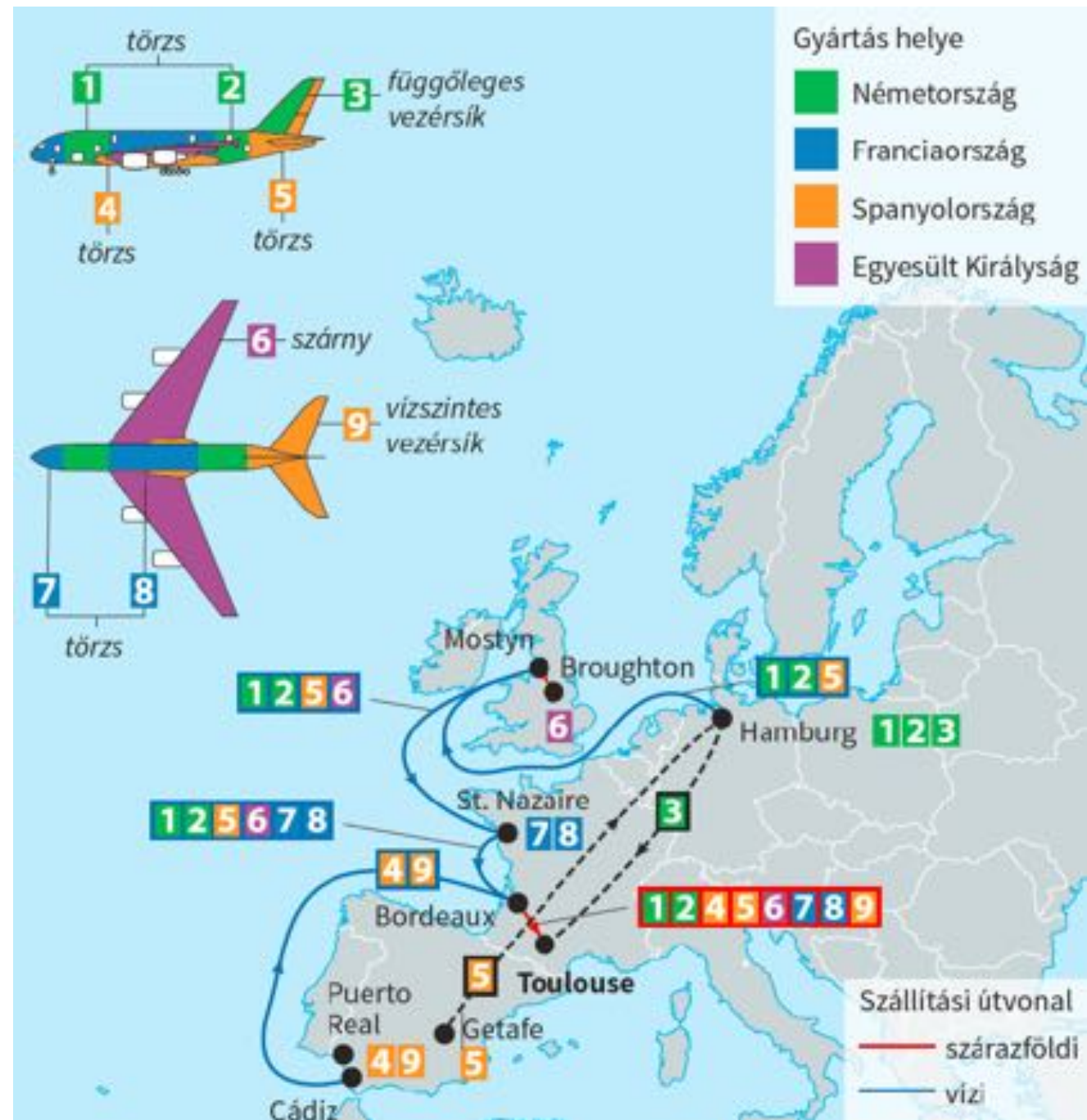
A farmer vilá körüli útja

A farmer világműködési útja

Az Airbus gyártásának termelési kapcsolatai

A régió, mint a világgazdaság vertikális szerveződési formája

Centrum

- szerves fejlődési utat jár be
- a fejlettség anyagi, humán és társadalmi tényezője magas, egymással harmonikus
- stabil, változatos társadalom és gazdaság
- a nemzetközi gazd-i kapcsolatokban előnyös szimmetria viszonyokat alakít ki, nagy értékű tényezőket cserél
- pl.: a „triád” (Észak-Amerika, Nyugat-Európa, Kelet-Ázsia), Ausztrália, Új-Zéland
- nem homogén

A régió, mint a világgazdaság vertikális szerveződési formája

Periféria

- nem homogén
- sem gazd-ilag, sem pol-ilag nem számottevő területek (Nepál, Etiópia, Észak-Jemen)
- egykori gyarmatok, az eredeti kultúra nem marad meg, duális társ-i-gazd-i szerkezet (szubszaharai Afrika nagy része)
- korábban fejlett társ-ak, de torz gazdasági szerkezet (India, Jáva, Bali vagy Latin-Amerika ill. Irak, Irán, Algéria, Líbia és az Arab-félsziget országai)
- az eredeti kultúra megmarad, az euroatlanti civilizációval való érintkezés a 20. században → kitörés (Kína, újonnan ip. o.)

A régió, mint a világgazdaság vertikális szerveződési formája

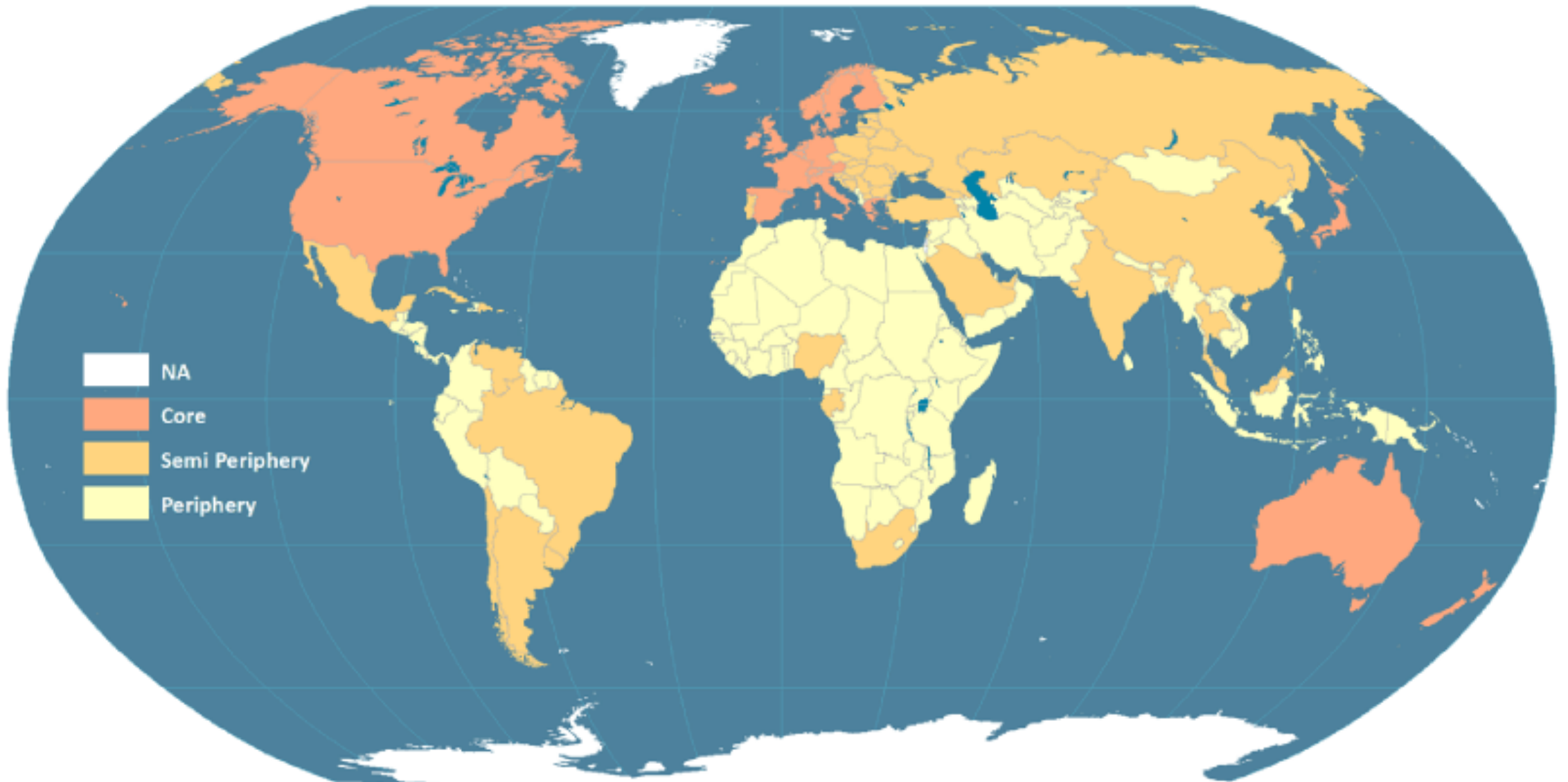
Félperiféria

- a legbonyolultabb szerveződés: **nem a centrum és periféria között helyezkedik el félúton**
- helyzeti adottságai a **centrumhoz vannak közelebb**
- állandó erőfeszítés → minél közelebb kerül a centrumhoz, annál nagyobb erőfeszítést igényel a felzárkózás
- ha abbamarad a felzárkózási törekvés → leszakad

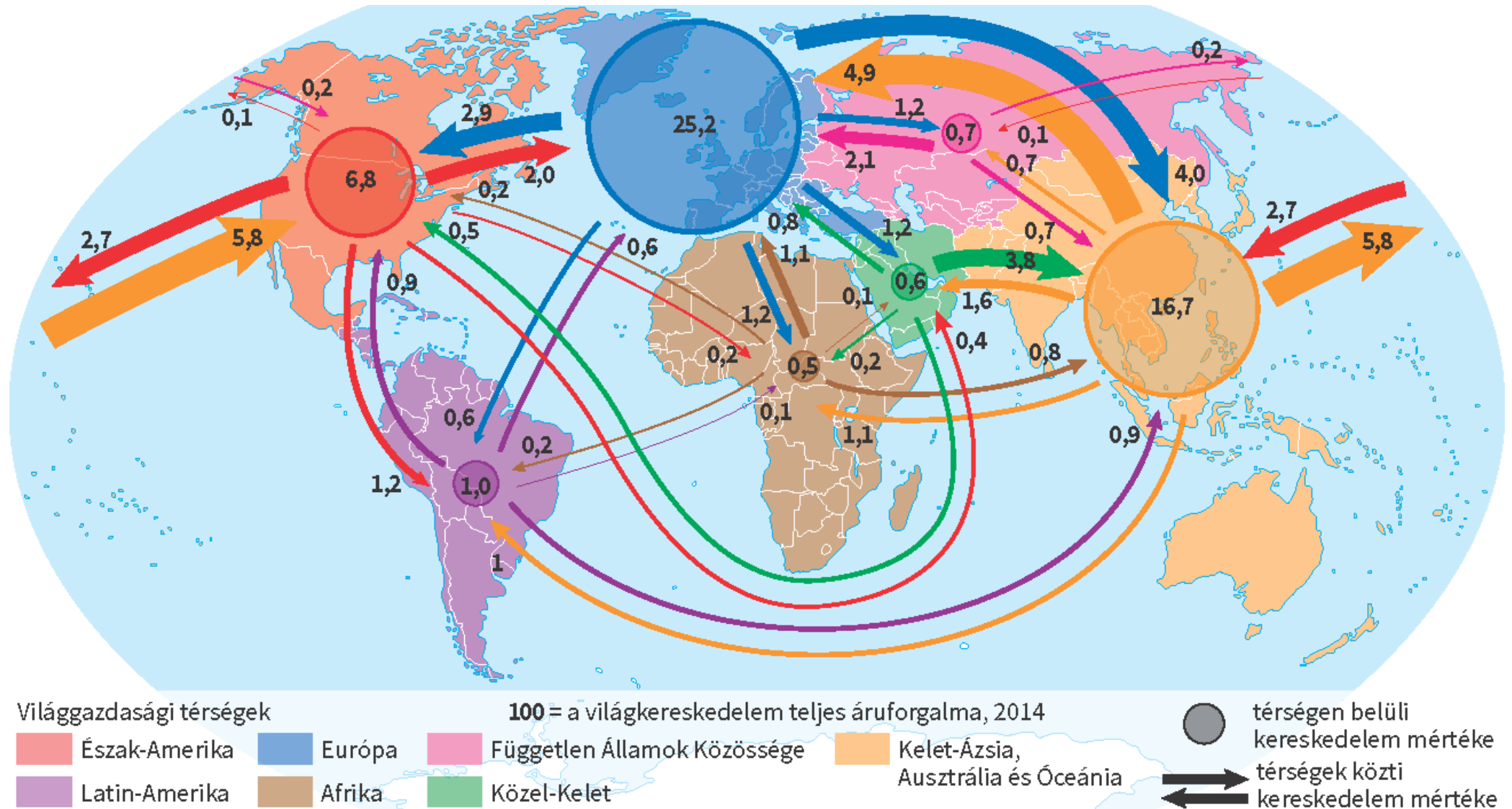
A régió, mint a világgazdaság vertikális szerveződési formája

- nem homogén
- Latin-Amerika fejlettebb része (Brazília DK-i, Mexikó É-i része, Uruguay, É-Argentína, Chile középső része)
- mediterrán régió (D-Olaszo., Spo., Görögo., Portugália)
- Kelet-Közép-Európa (Baltikum, visegrádi országok stb.)
- Balkán, Kelet-Európa (pl. a FÁK egy része)

Centrum, periféria, félperiféria

A világkereskedelem irányai

Kor	Centrum	Félperiféria	Periféria	Külső aréna
1500	Nyugat- és Dél-Európa	Kelet-Közép-Európa	Kelet-Európa	A világ többi része
1700	Nyugat- és Dél-Európa	Kelet-Közép-Európa	Kelet-Európa, Dél- és Közép-Amerika, Dél-Ázsia	A világ többi része
1800	Anglia, Belgium, Hollandia, Franciaország	Egyesült Államok keleti parti tagállamai, Dél-Európa, Kelet-Közép-Európa	Dél- és Kelet-Ázsia, Dél-Amerika atlanti parti területei, Balkán, Észak-Európa, Kelet-Európa	Afrika, Óceánia, Ausztrália, Közel-Kelet, Közép-Ázsia
1900	Anglia, Belgium, Hollandia, Franciaország, Németország, Egyesült Államok	Dél-Európa, Skandinávia, Kelet-Közép-Európa, Ausztrália, Japán	Balkán, Kelet-Európa, Közép- és Dél-Amerika, Dél- és Kelet-Ázsia, Afrika óceánparti országai	Belső-Afrika, Oroszország ázsiai területei, Közel-Kelet
2000	Nyugat-, Dél- és Észak-Európa, Észak-Amerika, Japán, Ausztrália	Kelet-Közép-Európa, Balkán, Dél- és Kelet- Ázsia, Oroszország, Dél- és Közép-Amerika többsége, Észak- és Dél-Afrika	Fekete-Afrika, Dél-Ázsia, Közép-Ázsia, Közel-Kelet, Közép-Amerika	

A kékbanántól az európai Pentagonig

A map of Europe with a dark grey shaded region in Central Europe, indicating the study area. The shaded region covers parts of Germany, Poland, and the Czech Republic. An inset map in the top right corner shows the location of the study area within the context of the entire European continent.

2005

500 km

This map does not necessarily reflect the opinion of the ESDP Monitoring Committee

- Strong Potential European Integration Zone
- Potential extension with improved accessibility
- Future Potential European Integration Zone
- Potential extension with improved accessibility
- Global integration fringe region

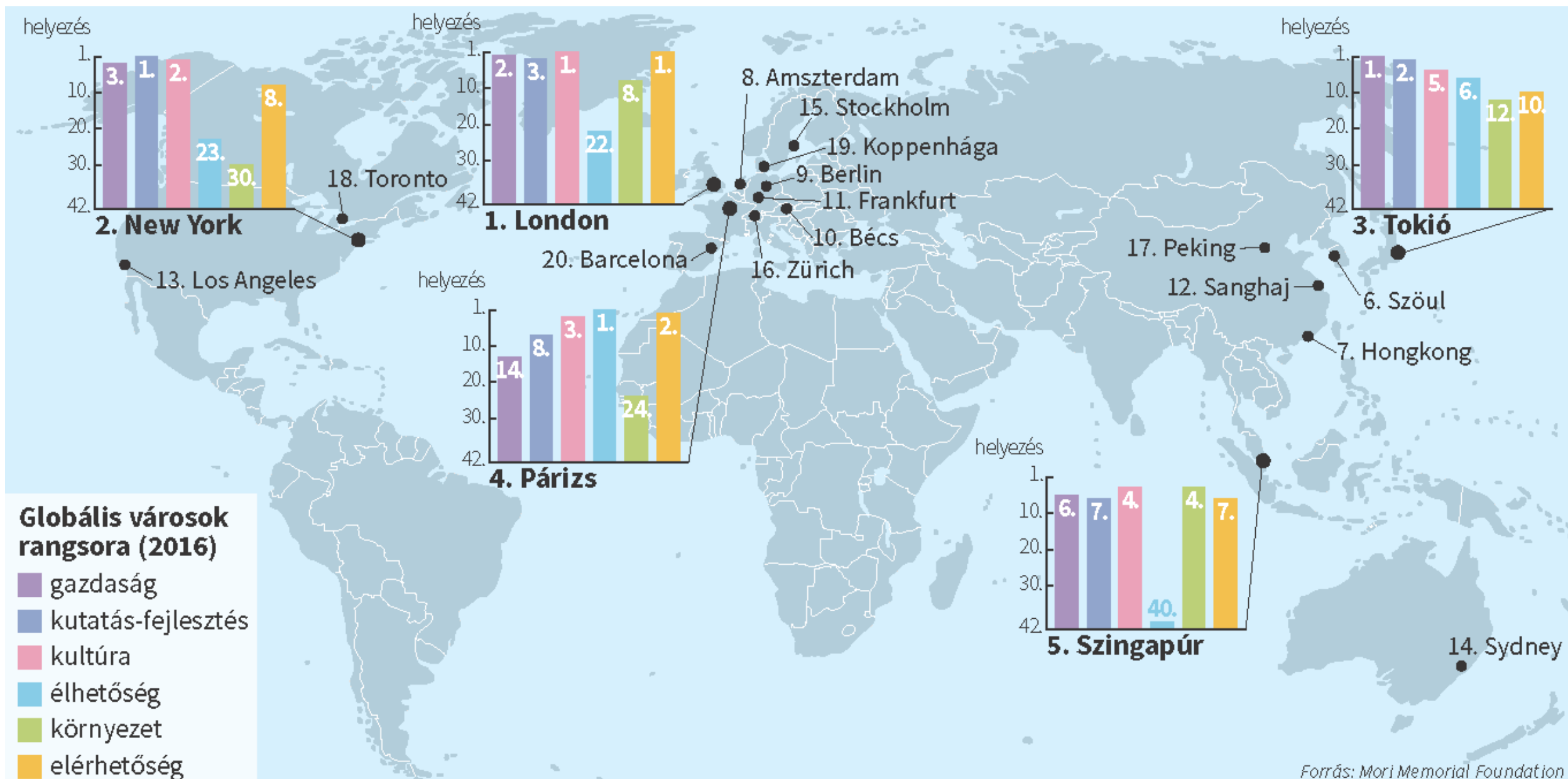
Size according to average value of related significance of functions

Connectivity
Travel times of one hour or less by air or rail between main cities in 2003

 Pentagon area

Position of Pentagon region in the European Union

Globális városok

Globális város-e?

Herzogenaurach – Adidas (46 mrd USD)

+ Puma

● 23 ezer fő

Bentonville – Walmart (246 mrd USD)

Mo GDP (2017): 139 mrd USD

● 35 ezer fő

Források:

Cséfalvay Z. (2004): Globalizáció 1.0, Nemzeti Tankönyvkiadó
Földrajz 10. tankönyv (2019), EKE-OFI